

El poble, l'Estat i el governant segons el pensament polític de Mencí

XIAOMENG WANG

Universitat de Barcelona
hsiaomengw@gmail.com

Resum: Mencí (Mengzi) és un dels pensadors més importants de la història de la filosofia xinesa clàssica. Com a representant de l'escola confucianista, Mencí va succeir i va desenvolupar la doctrina de Confuci. La seva teoria política es construeix al voltant de la doctrina del govern benivolent (*rén zhèng* 仁政). Per construir un Estat ideal, el govern ha de tractar de millorar el caràcter de la població mitjançant la prevenció o l'allevijament de la pobresa, establir un bon exemple i ensenyar el poble a respectar-se i cuidar-se. Mencí considerava que un govern només és legítim si té el suport del poble.

Palaures clau: Mencí, confucianisme, política, govern benivolent, estat, poble, governant.

The people, the state and the ruler according to Mencius's political thought

Abstract: Mencius (Mengzi) is one of the most important thinkers of Chinese classical philosophy. As a representative of the Confucian school, Mencius succeeded and developed the doctrine of Confucius. His political theory is built around the doctrine of the benevolent government (*rén zhèng* 仁政). In order to build an ideal state, the government should try to improve the moral character of the people by preventing or alleviating poverty, setting a good example and teaching the people to respect and take care of themselves. Mencius believed that a government is only legitimate if it has the support of the people.

Keywords: Mencius, Confucianism, politics, benevolent government, state, people, ruler.

1/ Mencí: context històric i motivació principal del seu pensament

Mengzi (孟子), conegut també amb el seu nom llatinitzat Mencí, va ser un dels filòsofs més importants de l'escola confucianista i també de la filosofia oriental en general. Entre tots els confucianistes abans de la dinastia Qin (秦 221-207 aC), Mencí fou un dels dos pensadors més destacats juntament amb Xunzi.¹ Com a representant de l'escola confucianista, Mencí va succeir i va desenvolupar la doctrina de Confuci aprofundint la vessant ètica i religiosa. Va aconseguir preeminència durant i després de la dinastia Song, i des d'aleshores va ser anomenat el «segon savi», només després del «primer savi», és a dir, Confuci.

Mencí va viure en el Període dels Regnes Combatents (*Zhànguó Shídài*, 戰國時代), aproximadament entre el 475 aC i el 221 aC. En aquella època, la situació social i política era encara pitjor que durant el Període de les Primaveres i Tardors (*Chūnqiū Shídài* 春秋時代), que és l'època en què va viure Confuci. No obstant això, Mencí va ensenyar el seu ideal ètic com una manera de canviar la situació política i pal·liar els problemes socials. Va visitar molts Estats i va fer esforços minuciosos per convèncer els ducs i prínceps governants perquè adoptessin el seu ideal i implementessin la seva filosofia política del govern benivolent (*rén zhèng* 仁政), és a dir, un govern humà. És aquest, el govern humà, el nucli del seu pensament.

Segons Mencí, un govern benivolent abandona la guerra i no governa per poder ni per força, ni per regles cruels ni per lleis punitives, sinó pel poder moral i el bon caràcter del governant, el qual ha de ser un model exemplar que la gent pugui imitar i seguir. Com a pacifista, Mencí es va oposar completament a la guerra, a la conquesta i a la mort, i va creure sincerament que «si tots els homes estimessin els seus pares i respectessin els ancians, tot l'espai sota el Cel estaria en Pau».² Evidentment, els seus arguments polítics i morals no van seduir gaire els governants d'aquell període, ja que tots feien i volien fer la guerra constantment. Per exemple, entre els Estats existents en aquella època, l'Estat de Qin, a l'oest, va acceptar les propostes de Shang Yang,³ de

1. Xunzi (荀子, 316-237 aC): Xun Kuang 荀况, també àmpliament conegut com Xunzi, va ser un filòsof i escriptor confucianista xinès que va viure durant el període dels Regnes Combatents i va contribuir a les Cent Escoles de Pensament. Se li atribueix tradicionalment un llibre conegut com el *Xunzi*. Les seves obres sobreviuen en excel·lents condicions i foren una influència important en la formació de les doctrines estatals oficials de la dinastia Han, però la seva influència es va reduir durant la dinastia Tang respecte a la de Mencí.
2. Mencí 4a.11:「人人親其親，長其長，而天下平」(Yang 2018: 158; Lau 1984: 146-147; Pérez 2002: 288). En totes les citacions de Mencí, primer s'ofereix el text xinès segons l'edició de Yang; després, la referència de la traducció anglesa de Lau; finalment, la referència de la traducció castellana de Pérez Arroyo.
3. Shang Yang (商鞅, 390-338 aC), també conegut com Wei Yang (衛鞅) o Gongsun Yang (公孫鞅), fou un filòsof i polític xinès. Va ser un destacat erudit legalista. Nasqué

l'escola legalista (*Fǎ jiā* 法家), sobre com enriquir l'estat i potenciar la força militar. L'Estat de Chu (楚), al sud, va fer servir de les estratègies militars de Wu Qi (吳起)⁴ per sotmetre els seus adversaris, i l'Estat de Qi (齊), a l'est, va seguir les polítiques de Sun Bin (孫臏)⁵ i va superar tots els altres Estats veïns. En aquest context de pugna, competència i conquesta, sembla que els Estats no valoraven gaire les doctrines morals de Mencí. És més: les consideraven contràries als seus interessos. Mencí, doncs, va adonar-se que no podia convèncer ningú, va abandonar la cort imperial, i es va dedicar a l'estudi, la interpretació i la transmissió de les obres clàssiques de Confuci.

2/ Teoria política

De la teoria política de Mencí, en primer lloc, cal destacar la seva idea que el poble és més important que el governant. El pensador xinès va dir: «El poble és el més important d'un Estat. A continuació venen els esperits de la Terra i dels grans. El sobirà és l'element de menys importància».⁶ Abans de Mencí, el poble creia el contrari: que el governant era el més noble, superior i fins i tot, sagrat. Així queda palès en el *Llibre de Zhou* (*Zhōu Shū* 周書): «El Cel ha fet néixer *persones normals*, ha fet néixer governants, ha fet néixer mestres, per tal que tots aquests ajudin el Senyor de Dalt; i ha realçat sobirans i mestres per les quatre parts del món».⁷

Tot i les dificultats, Mencí va intentar elaborar un sistema complet per explicar la seva idea de *Mín guì jūn qīng* 民貴君輕, és a dir: el poble és més important que el governant. Ell sostenia que el governant ha de respectar l'opinió del poble. Precisament, en les converses que Mencí tenia amb el rei Hui de Liang (梁惠王, 400-319 aC), el pensador xinès defensava que si el governant imposava durs càstigs i penes de mort, aleshores perdria l'imperi, perquè perdria el cor de la gent i no guanyaria el seu suport. Mencí va escriure: «Hi ha una manera d'aconseguir el govern del món: s'aconsegueix l'impe-

a l'Estat de Wei 衛, va ser un estadista i reformador de l'estat de Qin durant el període dels Regnes Combatents de l'antiga Xina. Les seves polítiques van establir els fonaments administratius i polítics que permetrien a Qin conquerir tota la Xina i unir el país per primera vegada. Es considera que ell i els seus seguidors van contribuir al *Llibre del Senyor Shang* (*Shāng jūn shū* 商君書), una obra fonamental del legalisme xinès.

4. Wu Qi (吳起, 440-381 aC): nascut a l'Estat de Wei, va ser un líder militar i polític xinès que va viure durant el període dels Regnes Combatents de la història xinesa.
5. Sun Bin (孫臏 382-316 aC): Sun Bin va ser un estrateg militar que va viure durant el període dels Regnes Combatents i sembla que fou descendent de Sun Zi, el famós autor de *L'Art de la guerra* (*Sūnzi bīngfǎ* 孫子兵法).
6. Mencí 7a.14: 「民爲貴，社稷次之，君爲輕。」 (Yang 2018: 304; Lau 1984: 290-291; Pérez Arroyo 2002: 370).
7. Mencí 1b.3: 「天降下民，作之君，作之師，惟曰其助上帝寵之。四方有罪無罪唯我在」 (Yang 2018: 29; Lau 1984: 28-29; Pérez 2002: 226).

ri si s'aconsegueix el poble. Hi ha una manera de guanyar-se el cor del poble: donar-los allò que els agrada i no carregar-los amb allò que no els agrada».⁸

Si seguim aquest consell, com que l'imperi té la seva base en l'Estat, l'Estat té la base en la família i la família té la base en cada individu, aleshores per guanyar el cor de la gent no hi ha necessitat que el governant utilitzi la força o el poder. Si un governant és virtuós i segueix el consell de Mencí, aleshores sí que és un governant de debò i pot dur a terme totes les responsabilitats del càrrec.

3/ Teoria ètica i moral

Un altre pensament destacat de Mencí és que la pau i l'harmonia són els resultats naturals del cultiu moral i de la correcció ètica. Mencí sostenia que a través de practicar les virtuts, un individu pot convertir-se en una persona realment humana, és a dir, una persona que té benvolença (*rén zhě* 仁者); i tal mena de persona és invencible a causa del seu poder moral.⁹ Citaré ara un text de Mencí que sembla ben actual. El pensador xinès opina: «Avui no hi ha cap dirigent del món al qual no agradi matar homes. Si a algun no li agradés, totes les persones sense excepció l'observarien amb atenció. I, si això fos veritablement així, el poble buscaria aquest dirigent tan naturalment com que l'aigua cau. ¿Qui, doncs, aleshores aniria contracorrent?». ¹⁰ Segons Mencí, amb un bon govern, la bondat de la naturalesa humana està ben protegida i desenvolupada. Al contrari, amb un mal govern, la bondat de la naturalesa humana està destruïda i corrompuda.¹¹

4/ Un Estat pacífic

Per tal d'assolir un Estat en pau, Mencí va proposar les següents mesures en l'economia, en la cultura i en la conducta.

Quant a l'economia, Mencí sosté que cal alleugerir els impostos del poble, i formular lleis perquè el poble pugui tenir la seva propietat (per exem-

8. Mencí 4a.9: 「得天下有道: 得其民, 斯得天下矣; 得其民有道: 得其心, 斯得民矣; 得其心有道: 所欲與之聚之, 所惡勿施, 爾也。」 (Yang 2018: 156-157; Lau 1984: 144-145; Pérez 2002: 287).

9. Yao 2000: 73. Text original en anglès: «By practising virtues, Mengzi promises, one will become a humane person or a person of humaneness (*rén zhě*), who is unbeatable because of his moral power» (Mengzi, 2A:5; 7B:3).

10. Mencí 1a.6: 「今天下之人牧, 未有不嗜殺人者也, 如有不嗜殺人者, 則天下之民皆引領而望之矣。誠如是也, 民歸之, 由水之就下, 沛然誰能禦之?」 (Yang 2018: 12; Lau 1984: 10-13; Pérez Arroyo 2002: 219).

11. Text basat en Mencí 6a.6: 「性可以為善, 可以為不善; 是故文武興, 則民好善; 幽厲興, 則民好暴。」 (Yang 2018: 239-240; Lau 1984: 226-227; Pérez Arroyo 2002: 332).

ple, fer servir el sistema de divisió de la terra en nou quadrats: *jǐng tián zhì* 井田制).¹² El pensador va dir: «El principi de qualsevol política de benvolença és l'establiment de límits en el camp. Si els límits no són correctes, els quadrats no seran iguals i el gra recol·lectat i la renda no seran equitatius. Per això, els governants dolents i els funcionaris corruptes necessiten no tenir cura de l'establiment dels límits. Si els límits són correctes, aleshores la divisió dels camps i el sistema d'imposició poden ser determinats amb tranquil·litat».¹³

Quant a la cultura, Mencí sosté que cal establir escoles (és a dir, llocs d'aprenentatge i estudi) per tal que les persones siguin educades, es fomenti la concòrdia social i siguin conreades les virtuts morals. El pensador va explicar: «Establiu escoles Xiang, Xu, Xue i Xiao per instruir el poble. L'escola Xiang 庠 és per criar, la Xiao 校 per ensenyar, la Xu 序 per a les arts guerreres. En temps de la dinastia Xia 夏, 'escola' s'anomenava *xiào* 校; en temps de la dinastia Yin 殷, s'anomenava *xù* 序; i durant la dinastia Zhou 周 s'anomenava *xiáng* 庠. Sigui com sigui, *xué* 學 era el mot comú a les tres dinasties per referir-se a 'escola'. Totes aquestes escoles ajudaven les persones a entendre les relacions humanes. Quan aquestes relacions són enteses pels superiors [sc. els governants], hi haurà un sentiment d'amor entre els inferiors [sc. el poble]».¹⁴

Quant a la conducta, Mencí sosté que el governant virtuós ha de compartir l'alegria amb el seu poble i gaudir amb ell. El pensador va dir: «El vertader rei és qui s'alegra amb el poble».¹⁵ I també digué: «Si un governant s'alegra per l'alegria del poble, el poble també s'alegrarà per l'alegria del governant. Si el governant s'entristeix per la tristesa del poble, el poble també s'entristirà per la tristesa del governant. Tant l'alegria com la tristesa serà compartida per tots. D'un rei d'aquesta mena mai no s'ha dit que no sigui un bon rei».¹⁶ Per

12. *jǐng tián zhì* 井田制: sistema de camps de pou. Un sistema que existia a la Xina des del segle IX aC (tardana dinastia Zhou) fins al voltant del final del període dels regnes combatents. El seu nom prové del caràcter xinès 井 (*jǐng*), que significa pou i s'assembla al símbol #. Aquest caràcter representa l'aparença teòrica de la divisió de la terra: les vuit seccions exteriors (私田; *sītián*) eren cultivades en privat per serfs i la secció central (公田; *gōngtián*) fou conreada comunament en nom de l'aristòcrata terratinent.

13. Mencí 3a.3: 「夫仁政，必自經界始。經界不正，井地不鈞，穀祿不平。是故暴君汙吏必慢其經界。經界既正，分田制祿可坐而定也。」 (Yang 2018: 108-110; Lau 1984: 98-101; Pérez 2002: 261-262).

14. Mencí 3a.3: 「設為庠序學校以教之：庠者，養也；校者，教也；序者，射也。夏曰校，殷曰序，周曰庠，學則三代共之，皆所以明人倫也。人倫明於上，小民親於下。」 (Yang 2018: 108-112; Lau 1984: 98-99; Pérez 2002: 262).

15. Mencí 1b.1: 「今王與百姓同樂，則王矣。」 (Yang 2018: 25; Lau 1984: 24-26; Pérez 2002: 225).

16. Mencí 1b.4: 「樂民之樂者，民亦樂其樂；憂民之憂者，民亦憂其憂。樂以天下，憂以天下，然而不王者，未之有也。」 (Yang 2018: 30-31; Lau 1984: 30-31; Pérez 2002: 227).

tant, només l'alegria i la felicitat del poble poden fer un país estable a llarg termini, garantir l'estabilitat de la comunitat i garantir també la successió en el tron. Per això, tenir un poble feliç hauria de ser la veritable felicitat del governant.

5/ Cloenda

En conclusió, Mencí proposa que l'Estat ideal ha de basar-se en la reducció de la desigualtat, i un sistema de càstigs més lleuger. El pensador xinès defensava que el govern ha de tenir un governant empàtic i virtuós que sigui capaç de gaudir de la felicitat amb el seu poble. El governant ha de ensenyar el poble a ser moralment bo, i ser ell mateix un bon exemple que pugui ser imitat. En definitiva, Mencí considerava que un govern només és legítim si té el suport del poble.

Bibliografia

- BAI, T. (2008) «A Mencian Version of Limited Democracy». *Res Publica* 14:19-34.
- CHENG, A. (2006) *Historia del Pensamiento Chino*. Trad. A.-H. Suárez. Barcelona: Edicions Bellaterra.
- DUBS, H. H. (1927) «The Conflict of Authority and Freedom in Ancient Chinese Ethics». *The Open Court* 3: 139-149.
- FUNG, Yu-lan (1966) *A Short History of Chinese Philosophy* (D. Bodde, ed.). Nova York: The Free Press.
- (1983) *A History of Chinese Philosophy*, vol.1: «The Period of the Philosophers». Trad. D. Bodde. Princeton: Princeton University Press.
- IVANHOE, Ph. J. (2000) *Confucian Moral Self-Cultivation*. Indianapolis / Cambridge: Hackett. [Segona edició]
- KU, Hung-ming (ed.) (1980) *English translation of the Four Books*. Taipei: The council of Chinese Cultural Renaissance.
- LAU, D. C. (tr.) (1984) *Mencius. Volume One and Two*. Hong Kong: The Chinese University Press. [Edició bilingüe xinès-anglès]
- MOU, Bo (2009) *Chinese philosophy A-Z*. Edimburg: Edinburgh University Press.
- (2002) *Ethics in the Confucian Tradition*. Indianapolis / Cambridge: Hackett. [Segona edició]
- PÉREZ ARROYO, J. (tr.) (2002) *Confucio: Los cuatro libros*. Barcelona: Paidós.
- The Chinese Text Project: «Confucianism»*. [<https://ctext.org/confucianism>]; textos originals xinesos. Pàgina web disponible en xinès i anglès]
- VAN NORDEN, B. W. (2011) *Introduction to Classical Chinese Philosophy*. Indianapolis / Cambridge: Hackett.
- WRIGHT, A. F. (ed.) (1953) *Studies in Chinese Thought*. Chicago: University of Chicago Press.
- YANG, Bojun (2018) *Mengzi: Translation and Annotation* 『孟子譯註』 Beijing: Zhonghua Book Company. [Edició xinesa]

- YAO, Xinzong (2000) *An Introduction to Confucianism*. Cambridge: Cambridge University Press. [*El Confucianismo*. Trad. M. Condor. Madrid: Cambridge University Press, 2001]
- ZHANG, Dainian (ed.) (2014) *Dictionary of Chinese Philosophy (Zhong Guo Zhe Xue Da Ci Dian 中國哲學大辭典)*. Shanghai: Shanghai Lexicographical Publishing House (*Shang Hai Ci Shu Chu Ban She* 上海辭書出版社).
- ZHU, Xi (2016) *Notes and Commentaries on the Four Books* 『四書章句集注』 Beijing: Zhonghua Book Company. [Edició xinesa]